

EVANGYÉLIOMI

PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer pénteken egy iven. — **Előfizetési ár** egy évre 6 frt, félévre 3 frt negyedévre 1 frt 50 kr. — **Hirdetések díja** száz szóig 1 frt, kétszáz szóig 2 frt, a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr. 3-iknél 70 kr. bélyegdíj 30 kr; csakis egyház és tanodát érdeklő hirdetések fogadtatnak el. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Fűvészkert-utca, 1078. sz. a. intézendők.

Előfizetési felhívás

az „Evangyéliomi Protestáns Lap“ 1876-ik évi II-ik félévi folyamára.

Lapunk tervrajza marad az eddigi, kívánván az evangyéliomelvűek közlönye lenni. Célunk általában rendületlen kitartással hirdetni és védeni a bibliai kijelentés nagy igazságait, ápolni a kegyességet, edzeni a honfui emberi és keresztyén érzelmeket az ernyesztő hatások ellenében, a keresztyén haladást lényegileg úgy fogván fel, mint nemünknek felfelé, Isten felé mozgását. — Vezérelvünk: lélek az, mely megelevenít, azon lélek, mely az Isten fiában és a Szentlélek által közöltetett, s a hit és erkölcs örök okmányában a bibliában tette magát nyilvánvalóvá, s éltünk szabályozójává. Nem csak az erkölcsiséget, hanem ennek éltető gyökerét a ker. hitet is hangsúlyozzuk. — A magyar prot. egyház szétbontására célzó törekvéseket ellensúlyozni, az egyház javát pedig előmozdítani, szeretését ápolni: vallásos és hazafiai kötelességünknek tartjuk a szabadság, testvériség és józanhaladás elveinek megőrzése mellett. Vallás, egyház és iskola ügyet érdeklő cikkek, értekezések, könyvismertetések, kül- és belföldi szemle, alkotandják ezután is a Lap fő rovatait.

A magyar protestantismus s általában a keresztyénség igaz barátait tisztelettel kérjük fel e Lap támogatására; előfizetési ára félévre 3 forint, mely szerkesztőhöz posta utalványon küldendő be. — A Lap alakja, iránya, szelleme marad az eddigi, kívánván az Ur Jézus Krisztusnak, az anyaszentegyház láthatlan fejének ügyét tehetség szerint, de hűségesen, továbbra is szolgálni.

Debreczenben, 1876. jun. 16.

Balogh Ferencz

hittanszaki tanár, felelős szerkesztő s kiadó.

Lelkészwálasztási szabályok módosítása.

A tiszántuli f. t. egyházkerület f. é. aprilisi közgyűlésében, küldöttséget nevezett ki, mely véleményt adjon a lelkészwálasztási (1871. aug. 10, 234 sz.) szabályok módosítása tárgyában. — Ezen fontos tárgyhöz akar e cikk szerény adalék lenni.

I. V á l a s z t á s i s z a b a d s á g.

Felfogásom szerint idézett szabályoknak legfőbb hátránya a k o r l á t l a n s z a b a d v á l a s z t á s. E hátrányok abban mutatkoznak.

1. Hogy az egyházak a vagyonosabbakat sem véve ki, alig ösmernek mást lelkészt, sőt nem is akarnak ösmerni, mint a köztök működő segéd vagy időközi lelkészt; — s

igy épen a korlátlan szabad választás válik a legkorlátoltabb választássá.

2. Hogy az esperestnek még csak az ajánlási jog sincsen fennhagyva, ki pedig e. megyéje lelkészeit legjobban ösmeri, s kinek a XX-ik kánon fennhagyja: ut is cum praecipuis suis confratribus, an ille eo loco sit dignus, dijudicare queat; — mely jognak a korlátlan szabad választás mellett többé semmi értelme nincsen.

3. E korlátlan korlátolt szabad választásból foly az az a nagy sérelem, hogy a rendes lelkészek, kevés kivétellel a legjelesebbek is — nem mehetnek elő jobb egyházakba; mert a megüresült állomásokat a fiatal, helyben szolgáló egyének nyerik el.

Ámde sokkal könnyebb a szabadságot fokenként kiterjeszteni, mint a már kiterjesztettet megszorítani; a fel-

állított választási szabadságtól — mely, kivéve talán az erdélyi egyházkerületet, magyarországi egyházkerületeinkben általánosan elfogadva van, — merően visszalépni nem volna tanácsos, annyival inkább, minthogy annak hátrányai mellett — eltekintve a természetes jogtól — vannak tagadhatatlan előnyei is.

Nem lehet tehát cél az egyszer megadott szabadságot korlátozni, hanem épen az egyházak érdekében:

a) mód és alkalom nyújtás, illetőleg kötelezése az egyházaknak, hogy ösmerjenek meg más papot is, nem csupán azon egyetlen, ki köztök hivatalosan működik.

b) kiméletes módon gátot vetni annak, hogy a választók tájékozatlanság, vagy érdekből a választás szabadságával visszaéljenek.

Ezt vélném eszközölhetőnek a következő eljárás által.

Az első pontot illetőleg: Valamely lelkészi állomás megürülése esetén, rögtön felhivná az esperest az egyházmegye lelkészeit körlevélben, hogy a kik azon állomásra pályázni hajlandók volnának — mert azt nem tudhatja, hogy kik volnának hajlandók, megválasztásuk esetére is elfogadni — nála írásban jelentkezzenek. A jelentkezések — melyek hivatali titok volnának — beérkezével, kiválasztana három egyént — gondosan egybevetve az egyház szükségét, s az egyén méltó voltát (an sit dignus) s a lelkészt választani akaró egyháznak megírná, hogy szükséges lévén, hogy több egyént ösmerjenek, küldöttei által hallgattassa meg a következő — névszerint kijelölendő — három egyént, és pedig legalább 6 hét elfolyása alatt.

Idevonatkozólag megjegyzem, hogy kétségtelenül célravezetőbb lenne, ha e három egyén maga mutatná be magát az egyházban próbapapolás által. De minthogy ez a papi állás méltóságára lealacsonyító, más részről meg bizonyosan találkozának nem kevés számmal, kiknek önértékük e módot a jobb állomásba juthatásra, méltatlankodva utasítaná vissza — ezen kiegészítő mód elvetendő. Tehát — ezt közbevetőleg mondva —

midőn mind a háromnak meghallgatása megtörtént, ezt az egyház jelentené az esperesnek, ki csak ezen jelentés után fogná elrendelni a választást.

Hogy pedig az egyházak azon ürügy alatt, hogy a pap hallgatásra egyesek, a reájok háruló költség miatt, nem vállalkoznak, ezen teherrel ne vonakodjanak, meghatározandó lenne, hogy az előfogatot kötelesek lévén a lakosok ingyen teljesíteni, a legalább 4, s legfeljebb 6 kiküldöttnek, fejenként, bizonyos az egyháztanács által megállapítandó mérsékelt napdíj fog az egyházpénztárából kiadatni, mi a kiállítandó nyugta mellett, a gondnoki számadásba elfogadtatik. — A küldöttek, kik lehetőleg ugyanazok lennének, a három meghallgatás után jelentést tennének az egyháztanácsnak eljárásuk eredményéről, mely aztán az ő aján-

lásuk után megállapítaná azon e g y jelölt nevét, ki, mint esperesti jelölt a szavazásra okvetlenül kitűzendő lenne, — fennhagyatván e mellett a jog, hogy 10 szavazóképes a választás megkezdődésével más jelöltet is ajánlhasson. Ha az egyháztanács egyet sem volna hajlandó kijelölni, akkor az esperest által első helyen ajánlott fog hivatalból a küldöttség által jelöltül kitűzetni.

A második pontot illetőleg: Miután a papságnak legnagyobb sérelme az, hogy rendesen az egyházban szolgáló segéd vagy időközi lelkész szokott megválasztatni: visszaállítandó volna az 1810 aug. 10. 75. sz. — 1826. april 22. 40 sz. — 1826. aug. 11. hozott azon régi szabály, hogy: „Az időközi lelképásztorok azon ekklézsiában, hol szolgálnak, rendes predikátorok nem lehetnek. A káplánok sem, hanem ha erőtlenkedő lelképásztor mellett, több esztendeig szolgálván, magokat érdemesítik, és a rendes lelképásztor halálával az azon ekklézsiabeli sz. szolgálatra, hűséges segédi szolgálatjok jutalmául, az e. vidéktől méltóknak ítéltetnek.“ — Erre nézve mindazáltal azon korszerű módosítás volna teendő, hogy — az utóbb jellemzett segédek kivételével — a helyben szolgáló, s két vizsgát letévén, választható segéd és időközi lelkészek, a megüresedéstől a választási idő tartamáig, az esperest által más egyházakba teendők által, — ha más mód nem volna, csere útján.

Vannak gyakorlatban több módjai a szabad választás korlátozásának, pl.

1. Hogy az egyház, melynek papi állomása megüresült, csak a szolgáló, rendes lelkészek közül választhasson; — s csak azon egyház választ a segéd, vagy időközi lelkészek közül, hova rendes lelkész nem ajánlkozik.

2. Hogy az első osztályu egyházba választhatók az első és második, — a második osztályu egyházba a második és harmadik stb. osztályu egyházak lelkészei.

3. Hogy — mint Franciaországban — a választhatóság csak az idősbséghez lenne köttetve.

Azonban, mint már fentebb is megjegyzém, ily korlátozása a választási szabadságnak nálunk már túlhaladt álláspont, s nem is ajánlható, mert az jelentékeny hátrányokkal van egybekötvetve, különösen szenvedhetne a kitünőbb egyházak érdeke.

II. V á l a s z t á s m ó d o z a t a.

E tekintetben következő hiányokat észlelem:

1. Nincs kimondva, hogy a megüresedéstől mennyi idő lefolyta alatt töltendő be a lelkészi állomás; hanem csak általánosan, hogy a c s o n k a, i l l e t ő l e g k e g y e l e t i é v e l ő t t, mi lehet 3 nap, lehet majd két év; s ennyi idő alatt nagy játék van engedve a segéd vagy időközi lelkésznek a maga melletti működésre. Tehát a választás, a megüresedés után, lehetőleg rövid idő alatt meg-

ejtendő volna. Két hónap, legfeljebb 10 hét teljesen elég, mind arra, hogy az egyház papokat hallgathasson, mind arra, hogy a választási előkészületek megtéthessenek.

Nincs kimondva, hogy a választás elleni tiltakozást, s panaszt, mennyi idő lefolyása után fogadhatja el az esperest. — E részben van oly vélemény, mely azt tartja, hogy a tiltakozásnak azonnal a választás lefolyásával, kell kijelenteni, — míg a dunántuli 1875. májusi lelkészválasztási szabályok, a választás megtörténte után két hónapot engednek. — Minden esetre bizonyos időt engedni czélszerűbbnek látszik, minthogy a meg nem elégedő fél alig szedheti magát rögtön össze. Azonban egy hónap untig elég néha.

3. Nincs kimondva, hogy a leány egyház mily módon vegyen részt az anyaegyházi lelkész választásába, kinek fizetéséhez ő is járul. — E tekintetben kimondandó volna, hogy: a leány gyülekezetből csak a presbyterek választók; ha azonban a gyülekezet tagjai ép oly arányban járulnak az anyaegyház terhei hordozásához, mint az anyaegyházbeliek, mindazon gyülekezeti tagok választó képesek, kik egyházi adójukat befizették.

4. Igen röviden mondja ki a 15 §. hogy: „az esperest csak akkor tagadhatja meg a jóváhagyást, ha a választás szabály ellenesen történt, vagy az elválasztott részéről tiltott eszközök használtattak; s végre, ha az elválasztott egyén kánon szerint méltó kifogás alá esik.“ — Itt bővebb részletezésre volna szükség; — és büntetés volna kimondandó azon gyülekezeti tagokra is, kik szavazatukat bármiért áruba bocsátották, s kik hivatali hatalommal visszaélést, vagy meg nem engedett korteskedést követtek el; mely büntetés, a perköltség egy részében, vagy abban állhatna, hogy az egyházi hivatal viselésétől — bizonyos évig — eltiltatnak.

Igen helyesnek találom, hogy a mi szabályaink nem intézkednek akkép, hogy az új lelkész ünnepélyesen, küldöttség által vezettessék be hivatalába. — Egészen osztom részemről is Vinet A. (Theologie Pastorale, 283 l.) nézetét: „Il me semble heureux, qu' aujourd'hui le pasteur n' arrive point á ses ouailles précédé et comme introduit par une autorité étrangère, mais sous la seule protection de son nom de pasteur, et de la sainteté de son entreprise.“ Nekem szerencsének látszik, hogy ma a lelképásztor (Franciaországban) hallgatói közé nem vezetettve, s mintegy valamely idegen hatalom által beállítva, megyen; hanem egyedül lelképásztori neve, s vállalata szentségének védelme alatt. (Folytatása köv.)

Püspöki, 1876. jun.

Pap Károly.

K Ö N Y V I S M E R T E T É S

és bírálat.

Gyakorlati lelkészeti. II-ik Füzet.

(6. Folytatás.)

A X-ik sz. a. egy pünkösdi beszéd a XXIII. sz. a. egy — hibásan az alkalmi beszédek közé sorozott közönséges homilia közöltetik Dr. Heiszler József ref. lelkésztől.

A pünkösdi beszéd alapigéje Ján. 14, 26: Ama vigasztaló

szent lélek, kit az Atya az én nevemben elbocsát, az megtanít titeket mindenekre stb. — A bevezetésben a szent léleknek első munkásságát: az egyházépítést, s ez egyház családtagjainak, mint a fővel a Krisztussal s egymással szoros lelki egységben élő tagoknak egymáshoz való testvéri viszonyát röviden, de az ünneplés tárgyához hiven, s arra nézve elég terjedelemben ösmerteti szerző, hogy az által a szent történet kellő világításba helyeztessék. Főthémát nem állít fel, ennek helyét pótolja s a beszéd tárgyát jelzi a részekre való emez átmenetben: „azon lélek, mely minket a földnek hányatott vándorait arról világosit fel, hogy mi már a Krisztusban egy családnak, egy háznak tagjai vagyunk, az valóban megérdemli a vigasztaló léleknek nevét, megérdemli, hogy figyelemzetéseit szent kegyelettel fogadjuk. Jertek azért elméldkjünk e drága ünnepi alkalommal a mi lelkünk megvigasztalására arról hogy 1. mire emlékeztet minket a vigasztaló szent lélek az ő első munkásságával; 2. minő kötelességet tesz vállainkra a hála szent törvénye e vigasztaló szentlélek iránt.“ — E részek helyesen vannak kivéve a szövegből, mely szerint a szent lélek részint tanít a Jézus szellemében, hogy tudományának megértésére vezessen, részint nyilván tartja azt a hívek emlékezetében és öntudatában, hogy e tudomány tovább terjedése biztosíttassék.

Az egész beszéd legfőbb célja az anyaszentegyházat, mint a szent lélek egyik főbb áldásos munkáját, — mint az emberiségnek egy hitre, egy szeretetre, egy reménységre egy rendelkezésre elhívott tagjait egy családdá egyesítő isteni intézménye, — mint az emberiség legszentebb jogainak őrizőjét mutatni fel és ösmertetni meg, s a hívekben az Istenfűség öntudatát, s az egyház fentartása érdekében való munkálkodás kötelességének érzetét ébreszteni fel, hogy a szentléleknek az egyház tagjai kölcsönös szeretetében, hithűségében s keresztyénileg folytatott életében nyilvánuló működése által biztosítva legyen közöttünk Isten országának fennállása és tovább terjedése. — „Az evangéliomot be kell vezetni saját lelkeinkbe, hogy azt onnan kivezethessük éltető áldásul környezetünkre, utódainkra. — Az evangéliumnak nem szabad a könyvek betűi között maradni. — Forgatni kell a szent könyvet szorgalmasan. P o r a b i b l i á n, r o z s d a a l e l k e k e n. Az Ur lelke az írás igéi által bocsátkozik beszédbe lelkeinkkel. Menjetek atyámfiai! nyitva az út, beszéljétek az Urral, s olvassátok az ő szent könyvét, hogy nevedhesetek a hitben, reménységben, szeretetben, s hogy így nevedjék bennetek az Istennek országa a belső lelki életegység által.“

A XXIII-dik sz. a. ugyanezen szerzőtől közölt közönséges homilia Márk 11, 22 — 24 nyomán, egészen szövegszerűleg a hitnek hatalmáról tanít e két részben 1. meddig terjed a hitnek hatalma és 2. mi módon gyakorolható.

E beszédet mint homiliát véve figyelembe: a szöveg szerkezete és tartalma, mely szerint a főtételek és ennek részei egyenesen adva vannak a szövegben, témaszerű kidolgozásra utal, s szerző is, igen helyesen, ezt követte, épen ezért e beszéd nem tulajdonképeni homilia, hanem homiliaszerű synt. beszéd.

Homiliaszerűvé teszi a jellemző, benne első tekintetre felismerhető homiliai lényeg: a szövegnek nyomról nyomra való követése, annak didact. fejtegetése, a gondolatok szabadabb változatossága, a nélkül, hogy ez által a beszéd egysége szenvedne.

A mi már a szöveg feldolgozását s magát a tárgyalást illeti: szerző a vallás bölcsész speculatio fenyegetéseivel vilá-

*

gitja meg ezen egyik igen nehezen felfogható szöveg értelmét. Az 1-ső részben megösmertette a hitnek lényegét, mely „egység Istennel, önälárendelés Istennek, hogy nem mi, hanem ezután Isten munkálkodik mi bennünk az ő szent tetszése szerint“ — csak azon hitet nevezi tényleges hatalomnak, a mely igaz és nem ismer semmi kétséget, a melyben az emberi lélek teljesen be-megy Isten szent akaratába. Istenben és Isten által akar“ — s buzdít azon „egység megközelítésére, melyről mondá az Ur: én és az Atya egy vagyunk.“ — Végre kérdésbe teszi: miért nem bírnak napjainkban az egyház és annak szolgálói oly rendkívüli erővel, melylyel az apostolok kora ékeskedett? Felelet: mert minden időnek más a szüksége. „A mire szüksége volt az apostoli egyháznak a terjedésre, arra már nincs szüksége a mai egyháznak az önfentartásra nézve.“ — De meg „az egyháznak mai gyermekei nem oly hiterősek többé, mint az apostolok s az első egyház lelkesült tagjai. Megfogytak Mózesek, Illéseink. Vádol-játok tehát magatokat, de nem az Urat, hogy nem dicsőíti meg magát mi bennünk a mi napjainkban. Akarjátok, hogy manna-val tápláljon titeket a mai nap is az Ur, de ti ki nem mozdultok Egyiptomból, a szolgaságnak házából, visszariadtok a verestenger, vagy a könnytenger látására, melyet az Ur az élet utjába vet, s nem mertek bemenni az Ur szavára a pusztába. Ha azt akarjátok, hogy az Ur éljen és hatalma nyilatkozzék tibennetek: akarnotok kell előbb, hogy ti éljetez végre ő benne.“

A szöveg 2-ik részét (v. 24: Valamit imádkozástokban kérendetek, higgyétek, hogy elvészitek, és meglészen néktek) e kérdés megfejtésében tárgyalja szerző: mimódon gyakorolható a hitnek hatalma? Felelet: a buzgó ima által. „Mind a kettő hit és ima felemelkedés és beolvadás az élet és erő végtelen forrásába. — Mind a kettő élő egység Istennel.“ S ez nyilvánul a teljes bizalomban, mely az ima meghallgatásának idejét, módját, helyét, mértékét Istenre bizza „csak ott erőtelen az ima, hol erőtelen a hit és türelmetlen a szív. — A hit az Istennek ereje az emberekben, ezen erő legyőzte a régi világot és ujat teremtett. Ez van jogositva egyedül arra, hogy teremtsen új eget és új földet. Kérjetez tehát mindent ezen erőnek lelkével s megadatik nektek.“

Szükség, hogy e beszédek, mint elismert nevű írónak műveit, összehasonlítottassanak szerző megjelent többi beszédeivel. — Egy ugyanazon szellem nyilvánul mindnyájában vallás és egyház iránti buzgó szeretet és hűség, a meggyőződés lelkesedése, positívia; s szerzőnek ezen egyházi írói egyénisége következetesen megvan s felismerhető minden beszédében. — E subjectivitas úgy az írónak, mint a szónoknak bármely párthoz tartozzék is — elengedhetlen kelléke, ez tesz bizonyosságot működése céljának öntudatáról s őszinteségéről.

Szerző legtöbb beszéde tudományos készültséget feltételez a hallgatókban, s némelyik a tudományos értekezések nyelvén van írva. Az oly tárgyú beszédekben, mint a milyen a XXIII. sz. a. homilia a philosoph. fejtegetések és kifejezések épen el nem kerülhetők, s ezeket igazolja maga a tárgy természete. — Azonban bármily nagy becsűek legyenek az ily beszédek is, általánosabb lenne gyakorlati hasznunk, ha homilet. nyelven volnának írva. Igen helyesen jegyzi meg S c h v e b e r l e i n (Vorlesungen über die Catechetik und Homiletik. Göttingen 1857—58) „der Theolog pflegt nur in der gelehrten Sprache zu sprechen und zu denken, er muss ernst besinnt sein dazu zu wirken, dass er gemein verständlich sei; ein sicheres Mittel gegen dieses ist, dass der Prediger den Satz in populärer Weise

auszudrücken versucht.“ — E tekintetben már nagy különbség van szerző X-ik sz. a. beszéde és füzetenként megjelent régiebb beszédei között; emezekben sok a philosoph. elem, kifejezés, amabban a jeles egyházi szónok képzettsége és tehetsége, mindenki által felfogható alakban jelenik meg, s közli velünk a valóságos lélek és tudományos készültség mélyről szedett kincseit. — Alaki tekintetben ez az ut az, melyet szerzőnek, mint egyházi beszéd írónak követni kell, hogy még nagyobb elismeréssel találkozzék.

(Folytatjuk.)

S z a b ó J á n o s,
ref. lelkész.

B E L F Ö L D.

A magyarországi prot. egylet közgyűlése.

Motto: Mind hősök ők, mind férfiak.

Bent vagyok a lángezek legiójában, a reformerek táborában. Önkénytelenül eszembe jut a Káté ezen kérdése: „Ha szélylyel nézsz magad körül mit látsz? Látom a nagy muftit Kovácsot, önelégült mosolylyal, látom az adjutánst Farkast (szelid) magasztosult arczzal, látom Ballagit, az izgékony férfit, az angolok által pályázatul kitűzött „örökmozdony“ első alfáját. És még sokat látok, de igen sokat nem látok. A primipilus hómók úgy látszik betöltek a gloriával, mert már e nagy gyűlésen nem jelentek meg.

Hallgatok a május 13-kán tartott előétekezletről.

Harangoznak, nyílik a reform. templom nagy ajtaja. Hát miért? Befogadni a J é z u s t tisztelőket. — Hanem csodálatos dolognak tűnt fel az, hogy Pesten is mindig a ref. templom volt a merénylet színhelye s Kecskeméten is ez részesült a martíromságban. Pedig hát Pesten is, Kecskeméten is van ev. templom. Midőn e nehézményemet közöltem egyik szomszédommal, így szólt: Barátom mi csak a reform. gyülekezet körében vagyunk omnipotens urak, amott még megtörténhetnék, hogy az egyházi hatóság ajtót is mutatna.

Bementünk a templomba és a modern nyáj zengedezte, mit nem hisz „Jövel szentlélek . . . Az ének után Zemplén szemfényre, a sátorlajai hős Fejes ur lépdelt a szószékre.

Hallgattunk figyelemmel s arról győződünk meg, hogy ezek a vitélő apostolok egy nótát tekergetnek folytonosan.

Fejes ur jobb író, mint szónok, előadása nem világos és sokszor zavart.

Mint minden földi dolognak, ennek a beszédnek is lett vége.

Ismét oda fordulok barátomhoz. „Te, én csodálok, hogy ki nem nevetjük egymást, mint a régi augurok. Hiszen mi fából csinált vaskarika mesterségét üzzük. Itt leplezett célok vannak, melyektől én félek, de hát jöjjön a minék jönni kell.“

Elhagyjuk a templomot s mikor kijöttünk eszembe jutott „az aranyborjut imádó izrael.“ Ezeknek se kell 1876 évvel ez előtt született Krisztus az Isten! által ihletett szent biblia. Nekik arany borju kell, ha mindjárt egy kicsit vén is.

Most a menet a kollégiumhoz közeledett.

Fejér tanár ur mint hivogató a civiseket, meg Németh ur, hogy vették környül a tömeget, hogy csak befelé, mert itt leszen sip, dob, trombita, concert.

A gyűlésteremben fölemelkedett Fördös colossális gyönyörű

alakja, beszélt multjával teljesen meghasonlva, önmagával tökéletesen következetlenül. No de nagy embernek sok szabad, még az elv vedlés is. — Megnyilt a gyűlés.

Kovács Albert ur titkári szép jelentése búbajos zengemény vala. Ezt hallva azt hittük egyedül az Isten népe s kizárólagos világosság gyermekei vagyunk. Volt e jelentésben őszinteség. Kimondta hogy gyengül az egylet. — Irodalmi munkásságát változta s kiütötte a szeg a zsákból magát, a biblia fordítás, most már revisió nélkül is kiadható.

A jelentés nagy tetszéssel fogadtatott, szó a mi szó, ha mind olyan buzgó és tevékenyek volnának az egylet tagjai, mint Kovács, bizony meggyűlne vele a baj, de így bizton mondhatom, hogy ezen egylet el fog málni, mint a mely eltért eredeti céljától. Hogy a felekezet körébe belevágott, az nem Kovács büne, ő theologiai irodalmat akart teremteni, de hát ő se óriás, hogy ki ne térítenek utjából.

Jeskó Lajos ur elmaradván a gyűlésről, hogy még is legyen valami ezen értekezésre szánt időn előadva, a mindég kész Ballagi felvetette a vallás tanítás kérdését. S az lön határozva hogy csak maradjon így a hogy most van. Kár volna azt más-ként kezelni.

Felállott még Ferencz József ur, egy az ő hitczikkejökkel egészen megegyező értekezéssel, élénk előadásával megnyerte a hallgatóságot.

Meg pár dolognak elintézése után a gyűlés feloszlott. — Nem terjeszkedem ki a közgyűlés kicsinyes ügyeire, mert oly sok térrrel e Lap nem rendelkezik.

Mielőtt azonban tudósításom bezárnám, szólok „Veritás“ által e Lap mult évi folyama 50-ik számában „Magyarországi protestantismus“ czimű cikkéhez. Ő ebben egy „evangyéliomi prot. egylet“ alakítását indítványozza. Erre nézve az az észrevételem, hogy egy ellenlábás egylet felállítása mindenesetre szükséges lenne, ha ez a modern egylet valami erős lábbon állana, de tudva ennek gyengeségét, — mivel mindössze 25 tagja van a kik dolgoznak, s bírnak is ahhoz erővel — reményem, hogy ezen egylet 2—3 év után csak is névleg figurál.

Ne kövessük utjokat, hanem ha ez az egylet megtalálna dicsőülni, igen is alakítsunk egyletet, s z e r e t e t r e s e g y e t é r t é s r e a l a p i t v a, melynek célja legyen, egyházunk kül és bel kormányzatára szükséges törvényjavaslatok elkészítése, az egyházi irodalom művelése.

Leteszem most már tollamat, szerencsés utat kívánok az elutazott bajnokoknak, az itt maradt Fördös urnak valamint Fejér, Jancsó, Németh s több tevékeny munkásoknak bucsúzól ezt mondom: „officium est primum.“

Kelt Kecskeméten, 1876. Május 17.

S—

A gyámoldaügy a belsősomogyi h. h. egyház-megyében.

(Vége.) Folyó május hóban lett a gyámolda ügyben végleges intézkedés Kadarkuton tartott közgyűlésünkön. A hol is először indokoltatott a gyámolda s z é t v á l a s z t á s á n a k, s i g y a r é g i b b g y á m o l d a g y a k o r l a t á r a v a l ó v i s s z a t é r é s n e k s z ű k s é g e, i l y f o r m á n:

Miután az állam, az 1865-ben az egyházmegyén kívül semmi más oldalról nem gyámolitott, tanítók számára igen elő-

nyős nyugdíj intézményt állított; — és miután ezen nyugdíj intézetnek kivétel nélkül minden tanító kötelezett tagja, ha csak ki nem mutatja, hogy egyenlő befizetés mellett, számára már egy más gyám- és nyugdíj intézet az állammal egyenlő előnyt biztosít; — és miután az egyházmegye hasonló befizetés mellett hasonló előnyt biztosítani képtelen, sőt a gyámintézet mellett még nyugdíjintézetet is szervezni, anyagi helyzete miatt nem is tud, de több figyelemre méltó indokok alapján nem is akar; — és miután a tanítói kart két gyámoldábani részvétre kötelezni annál kevésbé lehetne, mert a gyámolda tiz éves tapasztalatai mellett az egy gyámoldánál kötelezettség is hiányosan, s a gyámolda kárával volt föntartható, (mint föntebb elmondott), zavaroknak pedig gyámoldánkat öntudatosan kitenni nem szabad; végre miután a tanítói karnak, különösen pedig megbízott és általok elismert szóvivőinek a februári gyűléseni, az irodalom teréni, s a bizottság értekezleténi eljárása a lelkészi kar ellen a legsértőbb módon fejezte ki az indokolatlan bizalmatlanságot: a gyámolda lelkészi és tanítói külön gyámoldákra újra szétválasztatik.

A gyámolda activumainak fölosztása következett. A tanítók általában azt követelték, s néhány világi és lelkész közgyűlési tag is pártolta ezt, hogy a gyámolda összes activumai két egyenlő részre osztassanak, holott a mint alább látandjuk, a befizetések, melyekből ezen activumok lettek, a lelkészi és tanítói követelések közt igen nagy különbözetet tesznek. A közgyűlés többsége azonban, tudván azt, hogy a tulnag engedékenység önmaga elleni vétkes mulasztása lenne a lelkészi karnak, — sőt azon épen nem ápolandó szenvedélyeket legyezne meg gondolatlanul, a melyek a tanítók ez ügybeni eljárását vezetni látszottak, elhatározta, hogy nem ragaszkodik ugyan teljes szigorral a jogi állásponthoz, de azért az adott viszonyok közt teljesen indokolatlan könnyelműségnek tartaná az egyenlő fölosztással több ezer forintnyi jogos tulajdont a lelkészi kartól elvonni, és a tanítói karnak áldozni. Megjegyzem itt azt, hogy 1868 óta annyiszor emlegettetik az, hogy az elemi tanítók az állam és társadalom legelső, legjelentékenyebb és legfontosabb munkásai, hogy ennek folytonos hangoztatása, és a korszelleme által létrehozott egyéb indokok és viszonyok épen nem csodálat, ha a tanítói karból sokakat, még pedig nagy részben az érdemtelenekeket, saját fontosságuk túlerős érzetének kifejtése által, önhittsége csábították. Én is elismerem azt határozottan, hogy ha az elemi tanító hivatásában alapos képzettséggel, lankadatlan buzgalommal, és feddhetlen s mély erkölcsi kötelesség érzettel jár és munkál: akkor teljes elismerésre méltó áldása, — de minden más esetben csak rontója a társadalomnak. Meggyőződésem az, hogy ha az itt említett önhittség által el nem vakított, tárgyilagosan gondolkozni képes, és minden izgalmaktól ment tanítóinknak mondanám ezt: Ime, míg ti sehonnan gyámolitást nem várhattatok, megosztottam veletek szegénységem lehető áldozatainak évi hasznát. Most már ti lettetek egy gazdagabb forrás tulajdonosai, s ezen az uton veletek nem tarthatok, azért eddigi gyűteményünket osszunk el, — és bár én abba 100-at tettem, míg ti csak 40-et, és bár azért az évi hasznon az én elhatározásom szerint egyenlőn osztozunk, most vigyetek el 70-et. Meggyőződésem mondom az, s igen csalatkozom az emberi jobb s igazságot és méltányosságot még ismerő érzésekben, ha válaszul a jobbakról ezt nem kapnám: Mig náladnál elhagyatottabbak valánk, részt vettünk áldozatodban. Ma te magadra vagy egyedül utalva, minket egy hatalmas pártfogó előnyösen segít. Hálátla-

nok volnánk, ha ajánlatodat elfogadnánk, mi csak a magunk 40-ét kérjük.

Hogyan osztottuk el tehát az activumokat? Azoknak különböző forrása szerint különbözőn, és midőn a felosztást ismeretem, nagyobb világosság, illetőleg könnyebb áttekinthetőség, kerek számokban beszéltek.

Első forrása volt a gyámolda activumainak az 1865. előtti gyámolda 900 frtnyi maradéka. A jog azt követelte volna, hogy ez a befizetés aránya szerint osztassék föl, kapván a lelkészek a főntebbi kimutatás szerint 21 részt, a tanítók 8 részt, azaz a lelkészek 651- a tanítók 249 frtot. A közgyűlés azonban méltányosságból az osztalék aránya szerint, mint 21: 14-hez osztotta föl a tőkét, a lelkészeket jogosan illető 111 frttal nevelvén ez által a tanítói kar részét.

A második forrás volt az egyházaknak 1865 óta adott tőkésített adománya, circa 150 frt, ez teljesen két egyenlő részre osztatott.

A harmadik forrás a lelkészek és tanítók által befizetett belépti, előlépési és évi díjak. Befizettek pedig a lelkészek ezen címek alatt tíz évig 8100 frtot, — és a tanítók 5000-et. Ezen befizetéseknél minden lelkészre és tanítóra nézve egyenként ki van mutatva, hogy ki, mikor és mennyit fizetett? Ezen összegeket a jog alapján a befizetés aránya szerint osztotta föl a közgyűlés, kapván mind a lelkészek, mind a tanítók az általok befizetett összeget, annál is inkább, mert különben folyvást ama méltánytalannak nem mondható szemrehányás hangzott volna, hogy a mit teljes bizonyossággal Pál fizetett be, azt Péter zsebelte el részben.

A negyedik forrás volt az összes tőkésített pénzekből befolyó kamatok, összesen circa 6400 frt. A jog azt követelte volna, hogy ezen kamatok a tőkék aránya szerint osztassanak föl, vagy is hogy a lelkészek a tőkékben levő circa 8800 frt után, — a tanítók pedig a tőkék közt levő saját részletük, circa 5300 frt után kapják aránylag a kamatokból az osztályt. Így jutott volna a lelkészeknek 4000, a tanítóknak 2400 forint. De azon, méltányosságból fölvetvén alapon, hogy a múlt tíz év alatt lelkészek és tanítók közt egyenlőn osztatott föl az évi haszon: a kamatokból származott activumok is két egyenlő részre osztattak, adatván ez által a tanítóknak a jogos osztályon túl, méltányosságból, a lelkészekéből 800 frt.

A gyámolda tíz év alatti kiadásai a gyámolitandók segélyezésére, kezelési és egyéb költségekre összesen mintegy 5000 frtot tettek. Ezen kiadásból az osztaléknál a tanítók gyámolitandói 500 frttal többet elvittek ugyan, de azért a kiadásokat is teljesen egyenlő két részre osztotta el a közgyűlés.

Ezen, a mint látható a tanítóknak, az őket jogosan illető összegnél mintegy 1400 frttal méltányosságból többet adó osztályt nem csak nem helyeselték a tanítóknak a közgyűlésen jelenvolt szóvivői, de sőt nem épen valami tisztességesen parlamentarisan kifejezésekben még perrel is fenyegetődtek. Ám legyen! legalább a jogalapróli eltérés által odaengedett 1400 frt is visszaszáll a lelkészi gyámoldára; — mert még olyan bíróság aligha van, mely oly részvénytársulat liquidálásánál, hol egyik fél a tőkéből 22 részt, a másik meg 13 részt tett be, habár az évi hasznot egyenlőn élvezték is, a kevesebbet befizetőnek a többet fizető tőkéjéből is ítélne, s itt annál kevésbé, mert a mint láttuk a gyámolda szétválasztása nem új dolog volt, hanem az ötvenes évek előtti gyakorlatra való visszatérés.

A tanítói kar osztályrészére nézve határozatott, hogy

kezeltessek az a tanítók által választandó s tanítókból álló, és teljesen felelős választmány által az egyházmegye főfelügyelete mellett, hogy a tanítói gyámolitandóknak, kik 1865 óta lettek, vagy az állami nyug- és gyámdíjnak tíz év mulvai folyóvá tételéig lesznek gyámolitandók, biztosítva legyen évenként egyre-egyre az eddig kapott 14 forint.

A lelkészi kar osztályrésze a lelkészi gyámolda alaptökéjével együtt hagyatott, a befizetésekre nézve az 1865-diki szabályok érvényben hagyattak, sőt az évi díj másfél annyinál is többre fölemeltetett, és a három év alatt nem nősülő rendes lelkészekre kimondatott, hogy belépti díjaikat újra befizetik. Ezen intézkedések által gyámoldánk pénztára oly helyzetbe jut, hogy a tíz év óta évenként csak 14 frtot kapó gyámolitandóknak fejenként évi 30 frtot, az ezután gyámolitandókká leendőknak pedig 50 frtot biztosíthat. Ezen megállapodás, mely özvegyeinknek és árváinknak tisztességes segélyt biztosít, sem törtenhetett keserű csepp nélkül. A tanítóknak egyik szóvivője ugyanis, nem tudom melyik számtani szabály, s még kevésbé tudom hogy melyik erkölcsi elv alapján azt követelte, hogy mert az új intézkedések, s a jóval fölemelt befizetések folytán a lelkészi gyámolitandók javára 30 frt biztosítatik, — biztosítsák ennyi a tanítói gyámolitandóknak is. Szívünkben fogunk örüvendeni, ha a tanítói atyafiak gyámolitandóiknak száz forintot biztosítanak, és csak azt kérjük, hogy ne a mi, hanem saját számlájukra tegyék ezt.

Ekként áll ma egyházmegyénkben a gyámolda-ügy, melyet czélszerűnek láttam e Lapok szives olvasóival megismertetni a mi tapasztalatainkból veendő okulásért is, — de meg azért is, hogy a tisztelt közönségnek legyen egy tárgyilagos, és mindenekben a hivatalos okmányok alapján álló mérlege, mellyel a b.-somogyi lelkészi kar ellen bármely oldalról netán emelendő calumniáknak való értékét fölismerhesse.*)

E ü d o k i a.

A debreczeni ref. egyházmegyei egyetemes lelkészi értekezlet

folyó hó 8-ik napján a konyári Sóstón tartott közgyűlése.

Szeretett esperest elnökünk Nyíri Péter ur szokott sziveségével üdvözölte a valóban szép számmal egybegyűlteket, kik közt mindnyájunkra kellemes hatást gyakorolt a velünk ugyan nem a gyakorlati téren működő, de szellemben, a lelkészi hivatal szeretésében, ennek hatása által egyházi életünk emelésének buzalmában magukat testvéreinkül tartó debreczeni két hittanár Balogh Ferencz és Tóth Sámuel urak megjelenése. Örömmel s szeretettel fogadott tagjai ok értekezletünknek. Bár a többi hittanár urakhoz is szerencsénk lehetne! Ok az általunk a gyakorlatban valósítandó tágkörű lelkészi előismeretek szakszerű képviselői s az ő utasításaik, eszmecsereinkben résztvevőseik reánk, a gyakorlat által az elmélettől sok részben elvont lelkészekre csak jó s értekezletünk czéljához közelebb vivő hatással lehet. S viszont azt hiszem, az ily értekezleteken fenn-

*) Jegyzet. Tisztelettel kérem a prot. egyh. isk. lapok mélyen tisztelt szerkesztőségét, legyen kegyes ezen cikket Lapjába átvenni, s ezzel azt hiszem becses olvasói egyrészének is szíveséget teend.

E.

forgó, közvetlen a gyakorlati életből merített példákat ők is gyümölcsözőleg használhatnák fel alkalomszerűleg növendékeik, a leendő lelkészek érdekében.

Mindenek előtt elnökünk tett jelentést a mult évi egyetemes lelkészi értekezlet közgyűlése óta történekről; a lapok mikénti megrendeléséről, kiosztásáról; a szakaszértekezleti gyűlések megtartásáról. Majd felolvastattak a szakaszértekezleti be-terjesztett jegyzőkönyvek, melyek felvetett eszméikkel az egész délelőttöt igénybe vett érdekes eszmecserére adtak alkalmat. A nevezetesebbek a következők.

1. A vértési kör által eszmecseré tárgyául egy a gyakorlati lelkészet körébe vágó következő eset terjesztetik elő. Egy lelkész az azon egyházban s egyházmegyében létező gyakorlatnál fogva, mely szerint a népiskola 6-ik osztályát végző növendékek szoktak konfirmáltatni, egy gyermekét az 5-ik osztályból konfirmáltatni akaró szülőnek kérését határozottan megtagadta. A kérelmével elutasított szüle gyermekét egy más egyházmegyéhez tartozó egyházba viszi s az ottani lelkésztől konfirmáltatását kéri. A lelkész a más egyházhoz tartozó s más egyház iskolájában tanult s ide egyedül konfirmálás végett hozott gyermeket — ki tehát itt iskolába egy perczig sem járt, sem szülei vel lakását ide át nem tette — konfirmálta. A konfirmálást megtagadott lelkész panaszt tevén saját esperestjénél, a konfirmálást végrehajtott lelkész hivatalból megkeresett saját esperestjének elébe tett eme kérdéseire: hogy, miután a konfirmálásnak a 6-ik iskolai évre tétele az egyházi hatóságok kezében egyik kényszerítő eszköz a szülők részére a törvényben kiszabott iskolázási év megtartására, tette által, miért akart a hatáskörébe nem tartozó egyházban a példát bizonyára követni fogó rendezavarásra okot adni s egyszersmind a hatásköre alatt álló egyházat a törvény szigora alól kibuvni óhajtó szülők részére ásyllumul megnyitni? — következőleg válaszolt. Ő konfirmálta a gyermeket, bárha nem azon egyházban végezte is iskoláit, mert már 11-ik évét betöltötte, erre megérett s kielégítően elkészült, konfirmálta azon jogon, melyet a hivatal minden lelkésznek ad, konfirmálta, mert erre őt a Debreczenben is meglevő, ama gyakorlat feljogosította, hogy az ottani leányneveldek ref. tanulóit — ha szinte vidéki születésűek is — a helybeli káplánok konfirmálják s mert nem tartja helyesnek, hogy e magasztos cselekvény iskolai kényszerre alacsonyittassék, és az ő tette által a saját hatásköre alatti egyházat nem a törvény szigorát kijátszani akaró, hanem igenis a gyermekei jövőjeért aggódó szülei szeretet menhelyül nyitotta meg. — A vértési kör véleménye e tettet jogellenesnek, annak indokolását alapján hibásnak s következtetéseiben ferdítettnek mondta. — E tárgy felett hosszas, igen élénk vita fejlett ki, melynek folytán érintve levén a k o n f i r m á t i ó lényege, jellege stb. — az egyetemes értekezlet többségének megállapodásául kimondatott, hogy ez a vértési kör véleményét nem osztja, a konfirmálást nem tartja kizárólag csak az iskolai nevelés kiegészítő részének s e g y e d ű l az illető lelkész kizárólagos hatáskörébe tartozónak. A szülők akarata szerint bármely lelkész által véghez vihető az a kellő megvizsgálás mellett 10—12 éves gyermekeken; de kívánatos, hogy a hivataltársi testvéri viszonynál fogva az illető lelkész erről utólagosan értesíttessék.

2. Ugyancsak a vértési kör a soknemű visszaélésekre okot adó s sok esetben úgy a lelkészek valódi érdemét, mint az egyházak főérdekét figyelmen kívül hagyó l e l k é s z v á l a s z t á s i g y a k o r l a t oly nemű megváltoztatását óhajtaná,

hogy választás joga a népgyűlés által választott, a nép számaránya szerint meghatározandó tagokból álló képviselet kezébe tétetnék. Választatnék pedig az új lelkész azok közül, kiket a helyi viszonyok tekintetbe vételével az egyházmegyei közgyűlés s esetleg az egyházmegyei tanács kijelölne. — E tárgynak megvitatásába az egyetemes értekezlet az idő rövidege miatt nem bocsátkozott, hanem a vértési kör véleményét az e tárgyban ki-nevezett egyházkerületi küldöttséghez megküldeni határozta, mely annál tökéletesebb munkát készíthet, minél több oldalról látja e tárgyat megvilágítva.

(Vége következik.)

ys.

K Ü L F Ö L D.

A poroszországi egyetemes zsinat.

(Vége.) Mielőtt a zsinat bezáratott volna, a második bizottság tett jelentést az egyház és államhatóságok birói illetőségi viszonyaira vonatkozó emlékiratról. Azon indítványaik közül, melyek minden oldalról elfogadtattak, egynehány igen fontos. „Az egyházkormányzati hivatalok betöltésénél arra kell törekedni, hogy az államhatóságokat az egyházkormányzati hatóságok javaslataihoz képest csak egy beleszólási jog illeti.“ Az emlékirat az eddigi szavazásokat, melyek a kultuszminiszter kezébe nagy hatalmat adtak, abban akarta hagyni. — Még fontosabb a bizottság által fogalmazott resolúció, mely szerint a zsinat „kinyilatkoztatni véli, hogy egy szilárd, az állam egyház lényeges szükségeinek megfelelő adományozás teljesítése, az elengedhetlen föltétel annak élete önálló és tökéletes kifejlesztésére.“ — Vajha az ezen szavakban fekvő kérelem a királynál és minisztereknél, az urak házában úgy, mint a képviselők házában kész szivre és adakozó kezekre találja!

H e r r m a n n elnök, zárbeszédében Isten iránti hálát fejezett ki, hogy a zsinat munkálatai oly sikeresen értek véget. És bizonynyal igazsága van azon gondolatban, hogy már a személyes együtt működés a pártokat egymáshoz közelebb hozza, és a lelkészek és világiak közti ellentétet legyőzni segíti. Végül azt mondá: „az egyházkormányzatnak a legkisebb kétsége sincs a felől, hogy fontosabb határozatainak korábbi megpróbálása a zsinati szervek meggyőződésére nem csak e határozatok helyessége felől nyújt kezességet, hanem ezekre nézve fogékony-ságot is szült még az állam egyházban.“ Szivünkben kívánjuk, hogy mihelyt a zsinati szervezet be van végezve, ezen összhangzat a főegyháztanács és a zsinatok közt meglegyen; de nem tarthatjuk vissza azon kérést: vajha az egyházkormányzat a zsinatok meggyőződésének aztán is szabad fejlődést biztosítana. Legkomolyobb kifogásunk a zsinat műve ellen az, hogy nem egyházi szellemben való tanácskozás által, hanem külső nyomás által lett olyan, a mint most már bevégezve, előttünk áll. De bármilyen legyen is, ha a tervezet, melyet mi nem méltányolhatunk, törvénynyé leendő, akkor minden erőnk és hűségünket összeszedjük, hogy annak javát érvényre emeljük, veszélyeit pedig elhárítsuk. Az Ur pedig, az ő egyházának nagy építője, ne hagyja a fáradságot és munkát gyümölcsstelenne lenni, hanem hozzon abból áldást elő a mi kedves népünkre.

Kétségkívül, ha a zsinati munkálattól el s a hangulatokra tekintünk, melyek a különböző pártokban uralkodnak, akkor világos lesz előttünk, hogy némely vita épen a zsinat mellé fog csatlakozni. Csak a kormánytól és a szabad conservatív párt

szerve vannak a zsinat eredményével megelegetve, jóllehet még a legjobb hizsemű „Post“ is elismeri, hogy a zárhatározatokban bizonyos veszély van, hogy a városi értelmiség mindamellett sem tétetett hasznossá és gyümölcsözővé az egyházra nézve, hogy a laikusok tulsulya, a körülményekhez képest, egyháziatlan törekvések tulsulyát jelentheti. — A szabadelvű lapok elvszerűleg nem világosak. Azok óhajtanák az egyszerű ösválasztásokat, vagy közvetlenül, vagy választó férfiak által, a tartományi zsinatba behozottak tudni; de minthogy e programm kivihetlenségét elismerik és a szabadelvű pártnak a minisztériummal való élénk érintkezésére tekintettel kell lenniök, tehát jó képet vágnak a gonosz játékhoz és ugyan hathatósan ajánlják a velök egyenlő gondolkozásmódu társaiknak, hogy a jövődő alkotmányal barátokozanak meg. E mellett azonban egészen helyes tekintetet is vetnek a dologra néha, miként a „Nationalzeitung“ bizonyítja: „A királyi előjog az egyházban épen annyira nyulik, mint az államban;“ de a szabadelvűek épen oly igen tévednek is, midőn ugyancsak nevezett lap ezt írja: ha az államfő személyes kormánya nem állittatik fel újra az evangyéliomi egyház felett: akkor alkotmányunk 44. cikkelye, kell, hogy szigoruan megtartassék: „A király minden kormányzéki okmányainak szükségök van, érvényességök tekiutetéből a miniszter ellenjegyzésére, a ki azáltal a felelősséget elvállalja. Ily kevésse teheti magát szabaddá a szabadelvű párt, a parlamentaris üres formaságtól!

Még rosszabbul áll a dolog a haladási sajtóval, mely a „Protestantische Kirchenzeitung“-gal és a protestans-egyleti összeköttetéssel szövetségben az összes egyházi alkotmányi munkálatnak hadat izen és a tiszta ösválasztást követeli, hogy eképen a felséges nép szavazatai által a hitet elnyomja.

Ugy látszik, hogy a leggonoszabb ellenségesség a berlini kerületi egyletekben és azok szabályzó szervében, a nyilvános ügyek egyletében lobbant lánggra. Amazok közül egyikben Virchow, emebben Richter Eugen fujják a lázítás követ. Mind a ketten mindennemű egyházalkotmány ellen, mindenféle egyházi adóztatási jog ellen nyilatkoztak, és épen ugy szórták a berlini zsinat ellen a leghevesebb rágalmat, mint az egytetemes zsinat ellen és az egyházból, szervezett tömeges kilépéssel fenyegettek. Az orániai várkapui kerületi egylet Virchow szellemében négy resolutiót fogalmazott, a nyilvános ügyek egylete, Richter kiviteleihez, hangos, tartós tetszés közt járult beleegyezésével. E választások tehát sem valódi hívő, sem igaz hitű férfiakat nem fognak bejuttatni az egyházi képviseletbe, hanem azon világos szándékkal vannak, hogy az egyházat szétrombolják. Talán az egyházi adó ki fogja őket hajtani az egyházból és az új alkotmányra nézve ártalmatlanokká teszi őket. Vajha már egyszer valahára, igazán elhagynák azt a társaságot, a melybe teljességgel nem tartoznak és nem illenek be, és az egyháznak békét hagynának, a melyre annak oly igen nagy szüksége van. Az egyház a maga lényege és mivolta szerint a hívők közössége; csak akkor, hogyha az ezen jellemét ismét megnyerte, fog a népeletre hatalmat gyakorolni, azon befolyást visszafoglalni, melyet, mint államegyház elvesztett, és fog olyan szolgálatokat tenni, a melyeneket az állam tőle megkiván.

„Neue evang. Kirchenzeitung“ után,
R á c z K á r o l y,

K Ü L Ö N F É L E K.

B a l ó S á n d o r kolosvári ref. lelkész az „Erdélyi prot. Közlöny“ f. é. 23-dik számában terjedelmes „nyílt levelet“ tett közé, melyben kimondja, mivel az Enyeden legutóbb megindított egyházi s iskolai Szemle a modern irány érdekeinek ígérkezik szentelni munkásságát, ez iránynak pedig már az erdélyi részekben két közlönye van: az új lapot szükség pótlónak nem tudja tartani. „A modern theologia pusztító hidegével“ szemben, többed magával, az orthodox prot. világ egyik vagy másik árnyalatához tartozónak nyilatkoztatja magát, s a Debreczenben megjelenő egyházi Lapok ellenszólásában valódi áldást lát. — A nemes irányu cikk komoly figyelmet érdemel; a szilárd férfi bizonyosan több olvasóra e nyilatkozatával kedves hatást tett a dunai és tiszai vidékeken is.

F i g y e l m e z ő. Megjelent Révész Imre „Magyar prot. egyh. s isk. Figyelmező“-je juniusi füzete, tartalma I. Egy új adat a magy. t. társaság történetéhez, Szinyei Gerzson. II. A theologiai fakultások az olasz parlament előtt, Bokor József. III. Egyházi történelmi tárcza (Geleji Katona István nézetei az éneklésről; közli Ivánka Sámuel). IV. Egyházi és iskolai krónika. Németország, Nagy Brittainia, Helvétzia, Hollandia. V. Könyvészet. — A féléves előfizetések (ár 2 frt.) mielőbb megajítását kéri a
S z e r k e s z t ő.

(Halálozás.) V i z s o l y i E m i l i a - E s z t e r, Papi Vizsolyi Gusztáv tolnai ref. egyházmegyei s. gondnok ur nővére 62 éves korában meghalt s Gyöngön temettetett el. Igazi vallásos hölgy, a gyöngi tanoda egyik oszlopa, évenként négy szegény sorsu gyermeket táplált, nemcsak szellemdus, hanem valóságos igazságokkal hatalmas volt. (Cs.)

S a r k a d. Az egyháztanács határozata szerint az egyházi hivatalnokoknak pénze változtatott fizetéséhez módosítva ezután az egyházi adó is pénzül fizettetik.

D e b r e c z e n. A protestáns nyolczosztályu nőnövelde évváró közvizsgái f. hó 29 és 30-kán egész napon át tartatnak.

K ü l s ő - S o m o g y. A külső-somogyi ref. egyházmegye 1876-ról szóló közgyűlésének jegyzőkönyve, kiadta Dömény József e. m. főjegyző, megjelent, nyomtatott Kecskeméten, n. Sr. 39 l. Kiváló érdekes benne az egyházmegyei tanügyi bizottság részletes jelentése.

V é r t e s a l j a. Megjelent a vértessaljai helv. hitv. egyházmegye f. é. május 3. és 4. K. Nyéken tartott közgyűlésének jegyzőkönyve, kiadta Mészöly Pál, e. m. főjegyző, Székesfehérvár, Sr. 34. l. Utasított minden egyház hogy a díjleveleket a lelkészszel együtt minden egyház élőljárósága az új mértékre átváltoztassa s azt az esperesi hivatalhoz megküldje; a felülvizsgálaira öttagu bizottság választatott. Érdekes a bibliai kimutatás az esperesi szemle alkalmával az egyházkerület és megye részére gyűlt segély adományokról. Kivánatos volna az egyházmegyéről a többiektől is ilyet birni évenként. — A 8-rét alakot igen helyeseljük.

T i s z á n t u l i j e g y z ő k ö n y v. Megjelent a tiszántuli reform. Egyházkerület f. é. áprili közgyűlésének Jegyzőkönyv, ivrét, 57 l.

S a j t ó h i b a, a 184. lap 2-ik hasáb 44-ik sorában „hűtlen“ helyett = hitben, olvasandó.

T Á R C Z A.

Protestáns-egyletesink legújabb gyűléskezése alkalmából.

Ujlag üléseztek a mi atyáinkfiai május 13. és 14-dikén Kecskeméten, ez ülésről szólunk néhány szót, főleg a „titkári jelentés“ alapján, kísérvé észrevételeinkkel.

A kecskeméti lapokban előre készítették, hangolták a város közönségét a fogadtatásra, s a „Kecskemét“ című hetilapban (máj. 14., 20. szám) maga Német Ödön, a kecskeméti fiók egylet titkára vezércikkhez, világosítván a közönséget, hogy „a prot. egyesület éppen oly örömmel fogadja kebelébe a katolikust és mózesvallásut, mint az unitáriust és protestánsot.“ Tehát felekezeti nélküli, vagy inkább felekezeti közönség az egylet, — ily elemekkel akarja hát az egylet alapszabálya szerint, „a valláserkölcsei életet J é z u s szellemében és az ö s s z e s művelődéssel összhangzásban megújítani.“ Oly merész vállalat, s egyszersmind képtelen, milyen a történelemben még eddig nem hallott. V. Károly császár 1540 körül képtelen volt minden hatalma mellett is csak a két ker. félt, r. katolikust és protestánsot, összhangzásba hozni, de hogy még a Mózes vallású és unitárius is egy kalap alá húzassék éppen vallás terén, s éppen „Jézus szellemében“, ez eredeti gondolat, de nem valósítható. Érdekes az is, hogy az unitárius megvan különböztetve a protestánsától egy és-sel Német Ö. ur által, öntudatosan tette-e, nem tudni.

A „Jézus szellemében“ megújítás nagy szó, de mégis hátráztatlan, hol kell keresni és találni fel Jézus szellemét? ezt kellene kimutatni. A bibliában? hiszen e könyv hite, leglényesebb részei megrendítették éppen a modernek által. A Jézus tanáiban? hiszen éppen N. Ö. cikke szerint a „vallás dogmái az egyéni szabadságot igyekeznek megsemmisíteni“ s azok általa a természet és történet tudomány alá rendeltetnek. — Vagy magában a megtestesült Istenfiában? hisz az ő istensége nemcsak az unitáriusok által tagadtatik, hanem több modern protestáns által is, s ez a tagadás nem új, ezt tették az ebjoniták és az ariánusok egykoron. — De ki definiálja a Jézus szellemét? Vagy tán kiki a maga alanyi felfogása szerint? Oh akkor nagyon sok féle lesz az a Jézus szelleme! — Ugy látszik olyanok kell lenni annak a prot. egyleti Jézus szellemének, mely az emberi egyéni szabadság, a haladás, és összes művelődés szerint tartozik idomulni, változni, mert különben nem hisznek neki.

Az összes művelődés, kivált természettudományi tényezőinél oly ut felé evez mai nap, hol biblia, Jézus, keresztyénség túl haladt álláspontok, a scientista több körében maga az Isten személyisége, a lélek lelkisége, s a világ teremtése rendítetik, s a kik ezekre tagadólag merészek felelni, a vallásokat figyelembe sem veszik. S ha az összes művelődés — ideig óráig legalább — ezek irányzatában fejlenék — ugyan nem a legóriásabb képtelenség volna azzal hozni összhangzásba a vallás erkölcsi életet, hisz ott a vallás nem létezőnek nézetik, vagy legfeljebb „poézisnek“ — mint zengé Ferencz József unitárius szónok Kecskeméten.

A londoni „reform egylet“ a művelődés magaslatául a világelvűséget (secularismus) tüzi ki, mely szerint a vi-

lág minden; gondviselésre, bibliára, semmi szükség; menny és pokol nincs, ha van, e földön van.*) Nagyobb szabásban küzd jelenleg ez irány mint a prot. egylet, s ha diadalra juttatná nagyon csiklandós, korszerű elveit s az összes művelődésben főhelyet találna szerezni: ezzel is összhangzásba hozható lenne a keresztyénség? Volt már az összes művelődés pogány is, Graecia bájos ege alatt, s ki merész állítani: hogy nem fajulhat oda a féktelenség és anyagelvűség nyomán? Vannak ma már oly bölcsek is, kik a buddhizmust a keresztyénséggel mérik össze s akarják kibékíteni!

A főczél elérésére jelölt két szabályzó: a Jézus szelleme (ez a kijelentésen alapuló biblia nélkül t. i.), és az összesművelődés, számos alakulataiknál fogva, biztosan megállapítható nem lévén éppen az Egylet által nem, foszló habok ölébe nem szállhatnak azok, kik szerint csak egy a fundamentum, mellyen kívül senki más nem vethet. — „Több világosságot“ tehát, kiáltjuk Goethével, több világosságot, mert amit az Egylet eddig nyújtott, az csak tapogatózás, a tapogatózás közege pedig: setétségnek szokott nevezetni. Mi a „világ világosságát“ a megtestesült Jézus Krisztust tartjuk magunk előtt s akkor nem megyünk setétbe csak. A Krisztust is hangoztatjuk, mert az Egylet igen sokszor csak a Jézust, tehát csak az embert, lát-szik hangsúlyozni, mintha megváltóra, Krisztusra nem volna szüksége. Az isteni oldal a fő, az örök!

Borult hangulat köde nyomja a prot. egylet titkárának Jelentését, a mint tárgyilag illő is. A hanyatlás vagy kevés siker mindig leverő érzést kelt.

Már kezdetén magát azt hogy él az egylet, eredménynek tartja, — mint hajdan a római vezérnek, neki is köszönetet kell vala szavazni, hogy az egylet jövője felől kétségbe nem esett! Hannibal anti portas! Ez Hannibal: a két prot. egyház egyetemének életre kelt ön és léttudata, a hit emelkedése, melly tiltakozik az egyházba idegen elemek bevezetése s az alap-tanok irtó bolygatása ellen.

Csakhamar szabadulni akar a leverődést kelthető bevezetéstől hatalmas auxésisre ragadtatik, s azon két esetből, hogy Szepes-Béla fiók egylet alakult, és a pápai ref. egyházmegye lelkészi kara — talán nem mind, talán nem is traktusilag, talán csak a kiadott könyvilletmény megszerzése végett, legalább részben — hozzájok csatlakozott, — azt következteti, hogy a dunántúli vidékeken t u l s u l y r a jutott az Egylet Két superintendentia tehát már az övék — természetesen csak „in idea.“ Azt hisszük azon evangelikus egyházkerület, hol a fiók egylet alakult, azt mondhatja mint régen Ugocsára mondatott: „a szepes-béla fiók egylet nem koronáz.“ Ha a pápai ref. egyházmegye lelkészi kara csak ugyan mind elfogadta volna a prot. egylet szintelen lobogóját az evangéliumé helyébe, ez minden esetre sajnos jelenség volna, s a református egyházi hit és létfolytonosság erős tudatának ideiglenes meghalványodására mutatna. Egy fenyegető fordulat álljon csak be, mely a ref. egyház életét kérje, majd meglátható lesz, mint fog-nak Kocsi Cs. Bálint utódai élni és halni a Krisztusért, koronájáért s egyházáért. Bizonyosan nem lesznek hajlandók unitáriusokká sem lenni.

„Erdélyben egyletünk eszméje ellenmondás nélkül él és uralkodik“ ez a 2-ik nagy szó. Azt hisszük, jobb szeretnék

*) Lásd „The literary Churchman“, angol heti heti f. é. május 6. számát. Van a secularistáknak napiára, heti lapja, szertartáskönyve s mindenféle roham készlete.

ha nem az eszméje élne ott, hanem reáliasan maga az egylet; a magyar állam önállóságának s függetlenségének is él sok kebelben az eszméje, de a tény, a létesülés... ez hol van? Alább a titkár ur bevallja, hogy a számos erdélyi fiók egylet működése meg van benuva, — s más helyen a fiók egyletek felébresztésére új izgató szerül szeretné felújítani az „ujabb reform egylet“ alakítása veres képét!

Az az ellenmondás nélkül uralkodó erdélyi egylet úgy látszik távol léte által tüdőkölt, még a két magyar Szász is (Domokos és Gerő) csak levélben küldtek üzenetet. — Az elmara-dást s megbénulást „a nagy mérvű izgatás“-nak rója fel, melynek az erdélyi kerület még mindig színhelye. Bizony szomorú visszavonás, egymás legázolása uralkodik ott, pedig mind a két fél prot. egyletes, maguk közt dulkan-fulnak, daczára annak, hogy egyletek az isteni szeretetet vállalkozott valósítani. Nem-hogy a „különböző felekezetek közti kölcsönös szeretet ápolását“ tudná eszközölni, hanem saját kebelében sem tudja valósítani. Így neveti ki az élet, a való, s az érdek-politika a papir terveket!, — öli meg az érdek önzése a szeretetet.

Hogy azonban „ellenmondás nélkül él az Egylet eszméje“ Erdélyben, ezt sajnosan vesszük tudomásul, sajnáljuk, mert a magyar protestantismus bölcsője — ily hitközöny mellett — könnyen sirjává lehet annak. Hát nincs már hitbátor férfiú ott, hogy protestálna az evangyéliomi ősi jellegből kivetkeztetés ellen? Én azt a reményt táplálom: nem halt meg a leányzó, csak aluszik.

„A Duna és Tisza között eső vidéken sem vonhatja senki kétségbe többségünket“ jegyzi meg a Jelentés. Ide úgy látszik S.-Patak is bele van számítva. Honnan még is a Jelentés szavai szerint a „megdőbentő nagy számú apadás“ a 120 taggal fogás! Honnan azon majdnem kétségbeejtő sürgetése a következő 3 évre szóló tagul beiratkozás és előfizetésnek, hogy ha ez meg nem történik „a most született magyar egyházi irodalom ismét meg fog halni?“ Tehát nem is egyházi irodalom a mi körünkön kívül él s fejlődhetik?! Az evangyéliomi fél még nem tömörült irodalmi kiadványokra, de ha szükségét s idejét látja neki is meg kell ezt tenni, különben leszorítottatik a térről.

Az apadás oka szerintök az „eretnek üldözés“ (kétszer is hangsúlyozva van e középkori felfogás) mely a Tiszántulról riasztja el a bátor tagokat. Képzelt betegség ez! a magyar jelen történet mit sem tud az eretnek üldözésről körünkben, Litkei Péter öszfürteit is érintetlen lengeti a buji parochia házias szelleje, s még Holdmező-Vásárhelyen is nyugodtan élvezik egyleteink a paplaki muzeum lakályos szobáit; nem történt az mi Párisban 1864-ben, mikor a ref. presbyterium elmozdítá a tudós Coquerelt mert Renannal és az Unitáriusokkal közösködött. Az eretnek üldözés tehát csak egy újabb fogás, ők is mártírrá szeretnének lenni, mint a római pápa vatikáni börtönében! Szegény reformátoraink a XVI. században, mikor a polgári hatóság még máglyákat is rakott, ti ugyan nagyon gyenge „erkölcsi bátorságuk“ lettetek volna, ha az eretnek üldözéstől való pusztá félelem miatt elrejtkeztetek volna! Így soha sem lett volna reformatio.

Egyébiránt itt azt kellene kimutatni az „üldözötteknek“ hogy nem eretnekek, — az ellenkezőt könnyebb lenne kimutatni. Azután, a lelkiismeret szabadság korlátlan bajnokainak (magukat ilyeneknek akarnák tartatni az egyletesek) proclamálni kellene, hogy az egyes gyülekezetnek és egyháznak nincs joga az önfentartásra; továbbá hogy jog- és hitfosztott, mert

egy modern ifju lelkész kedvéért kénytelen önnön hitbeli meggyőződésén, lelkiismeretén erőszakot tenni. Az ungi pap esete (lásd Prot. egyh. isk. Lap f. é. 633. l.) inkább beválik üldözésnek. — Ma már nem üldöz a hű protestáns egyház senkit; az ur méltatlan szolgáját egyszerűleg felmenti, legvégsőbb esetben, a nem neki való tisztól; ehez a legcsekélyebb társulatnak van joga; az illetőt telyes szabadságba helyzi másutt értékesíteni azon divatkelemeket, mikre neki (az elbocsátónak) szüksége nincs. Ha ez is üldözés, akkor a középkori örök börtön, máglya, inquisitió, nem tudom miknek nevezendők; a ki a kettőt összezavarja, az tévutra akar másokat vezetni. A ki nem az evangyéliom és az ur J. Krisztus hirdetője, hanem meghamisítója, az teremtsen magának más mezőt munkálkodásra. Ezt az önbecsérés magamagától követeli.

Nem szükség vigasztalni az Egyletet az apadása felett bevallott keserv miatt, maga a titkár ur ki mondá „nem búsulunk, elvonulások által erősebbek lettünk!“ Sok ily erősödést. Sok ily pirrhusi győzelmet kívánhat magának.

Folyóirataik száma most is „négy“! Sokáig kerestem melyik a negyedik? Első: a Ballagi heti lapja, mely 1864-ig történelmi értékű hatalmas munkát végzett, ez érdeme enyészhetlen, meg kell hajlani előtte; azóta hanyatlik, s már csak is régiségének öregvöltának nimbusával imponál. Tehát ez a lap is „a prot. Egylet szelleme által vezéreltetik“, tehát új szellem helyettesíti a Jézusét, t. i. a prot. egylet szelleme! Ilyet nem ismertek az apostolok. — A másik az „Erdélyi Prot. Közlöny“ mely megindulásakor harczolt a Reform Egylet ellen, ma egészen azé, jó formán csak viszhang. Harmadik maga a piros fedelű „Egyházi szemle“, ennek gorombasága és szélsőségi mérészsége igen sokszor tullép az izlés határán is, mint többek közt a „bugaczi csárda“ (f. é. 71 és 152. lapján) s „disznóbőr“ (5. évf. 152. lapján) kifejezései mutatják.

És a 4-ik közlöny? ez úgy látszik nem más, mint az unitárius „M e g v e t ő“ czimű folyóirat (a junius elején megindított enyedi „Szemle“ május 13-án még nem számíttathatván). Tehát nyilván el van ismerve az unitáriuság és protestáns egylet irányának azonossága, rokonsága. Oda törpitené a prot. Egylet a két testvér prot. egyházat, hogy hitelv ellenesével kényserüljön szövetkezni. Az öntudatos református egyház önmegsemmítése nélkül az unitarismussal nem fusionálhat. s hogy erre vállalkozott az Egylet, ez megbocsáthatlan hibája. Mi becsüljük sokoldalú érdemöknél fogva az erdélyi unitáriusokat, hódító s olvasztó erejét azonban, ha van ilyen, jobb szeretnők ha p. o. a románság felé fejlesztené ki, nem a protestáns egyház felé. Hitelvileg, szerintünk, nincs is jövője az unitarizmusnak, nemzeteket, országokat sokáig, valamint a multban nem tarthatott meg, úgy a jövőben sem tarthat irányzó uralma alatt. A ki az unitár álláspontra elérkezik, mint egy Dudics, Dávid, Hatala, az jóformán vallás nélkül is ellezethetik; ez egyesnél meglehet, de de tömegnél fenyegető alaku lehetne. Mi semmi szín alatt az unitarizmus propagandái lenni nem akarunk, tilt ettől multunk, hittudatunk, tilt egyházunk java és szeretete, és fenmaradásáérti hű lángolás. Mi új divatu válogatósdi elvűségnek hódolni nem akarunk, az ecclecticizmus mindig csak ideiglenes és korcs tünemény volt s az is marad.

A titkári jelentés szemére veti az orthodox félnek elég tapintatlanul s alaptalanul a „s k ó c z i a i k é p m u t a t á s t, methodista rajongást“. — Dicső skót prot. egyház! teremő erejű, nyilt és egyenes hatású egyház! imé mily czimmel bán-

tanak tégedet némelyek azok t. i. a kik a legbensőbb hit létezését kétségbe vonják másoknál azt képmutatás álmezében mutatván fel. — Még 1865. május 12-én kelt levelében f. t. Török Pál ur a skót egyházhoz irt levelében (megjelent nyomtatva Proceedings stb című kötetben, 1865. Edinburgban) azt írta „mi sem volna kívánatosabb, minthogy a skót szabad egyházban oly telyessé fejtett elvszilárdság és ker. szellem á t p l á n t á l t a s s é k Magyarországra“ . . . s ime midőn mi épen erre is törekszünk, ugy vagyunk feltüntetve, mint a korább általok admirált skóciai képmutatás képviselői!

Igen sokszor volt hangoztatva az evangéliomelvéiek ellen a k é p m u t a t á s, de az csak flatus vocis volt mindannyiszor, tények érvek nélkül. — Az „Egyházi szemle“ hasábjain van közölve egy modern tanulmány mely a prot. Egylet nézeteit híven tükrözteti elő hittani tekintetben. — Miután az illető tanulmányozó Jézus istenségét, csodákat, szentháromságot stb. „élvezhetlen tan“-nak, elmaradhatóknak stb. festett le így ír „Minthogy a tömeg lassan követheti vezérférfiait, ez okon nem várhatjuk tőle, hogy őseitől öröklött vallásos ismereteit hirtelen feladja (tehát a cél: a népet vallásos ismereteinek feladására birni!). . . készítgessük lassan az evangéliumi igazságok másirányu felfogásához (azaz az eddig vallottak homlokegyenest ellenkező felfogásához, az előbbinek megtagadásához, így lesz két ellentétes igazság.) Ne b o l y g a s s u k a hitvallásos könyveket, vegye hasznukat a ki még tudja (tehát ők a bibliának, hitvallásoknak sem tudják s akarják már hasznát venni) mi pedig tekintsük ugy mint tiszteletre méltó e m l é k e i t az eddigi időknél.“ (1875. év, 309. l.) Az ily predikatori eljárás nem egy bizonyos neme-e a képmutatásnak? Még hát nem jött el az ideje a sarkalatos hittanok eldobásának, csak készülnek rá, addig csak csinnyan-binnyán kell bánni a dologgal. Mi pedig azt mondjuk: a „vallás hirdetőknél“ csalhatlan igazság gyanánt az evangéliomot, nem pedig csak a magok meggyőződését kell predikálni s a kettő közt öszhangzatnak kell lenni.

„Methodista rajongás!“ a 2-ik guny mit az orthodoxokra sujtanak. Itt is el lehet mondani: nem tudja mit cselekszik a titkár ur. Bár ugy volna, bár volna kifejlődve bennünk a methodismus azon bámulatos ereje, mely vesztetni nem, csak hódítani képes. A Wesleyan methodisták tanulmányozásra méltó, finom szervezetökkel gyülekezetök minden tagjára hatni tudnak, innen a roppant erő. Észak Amerikában 100 évvel ezelőtt nem léteztek s ma már számra az első sorban járnak. Az anglikán egyház felét elhódíták. Nem tudja mit cselekszik, a ki a protestantismus egyik legéletrevalóbb felekezetét így kicsinyli, gunyolja; a nagy angol nemzet f. é. márcz. 30-án róvta le tisztelet adóját beállítván emléket a két Wesleynek Anglia dicsleldéjébe a westminsteri templom emlék csarnokába, a nagy dissidens pár emléke leleplezését az anglikán dékán Stanley eszközlé, őket „Angolhon jótevői“ közé sorozván. Ha mi szervezetünket nem reformáljuk, (a természet módjára, mely a legrejtettebb sejtnek is hasznát veszi) még pedig ugy, hogy az egyház minden tagja tevékeny részként hason össze az egyház javára: nem állhatunk ellen a bomlasztó hatásnak, s a telyes szabadverseny felderültekor más hódítmányává leendünk. Én szeretném ha tanulni elmennénk Wesley életerős utódaihoz . . de ez nincs így, mi is elég gyengék vagyunk, — s így, a guny tárgyaltan.

Az „átkozódás, gyűlölködés“-féle köznapi (banális) szölamokra nem is felelek, elég arra hivni fel figyelmöket: vajjon

ők lángolólag szeretnek-e, nem minket, ezt sok volna kívánni a szeretet ápolását czélul tűző s minden sulyt arra fektető Egylettől. — hanem az általunk védett szent tárgyakat, melyekért őseink gályarabságot is szenvedtek?

Az Egylet bibliája „minden revisio nélkül“ jelenik meg, nem az Egylet viseli az anyagi kiállítás költségeit, ezzel „a biblia kiadása m a g á n v á l l a l a t t á l e t t.“ Ez annyit tesz, hogy nem akadt előfizető a vállalatra elegendő számmal. Az egyik indok a revisio elmaradására az, hogy így nagyon sok idő kellett volna a megjelenetésre; angol testvéreink 7—10 évet szántak rá, s nem rendültek vissza a sok időtől, de nálunk gyorsan kell áthajtani a dolgot, hogy bevégzett tényekkel hasanak. „Succés“ ez a mai kor materialisticus jelszava!

Mily hamar változik az Egylet gondolkozása!! (egyik példa arra, hogy a mit ma kimondanak, 1 év mulva homlok egyenest ellenkezőre is készen lehetünk). 1875. ápr. 18. megjelent „Egyházi Szemle“ 127. lapján az olvasható „semmi sem jogositotta ellenfeleinket azon feltevésre, hogy épen a l e g f o n t o s a b b k ö n y v fordítását minden revisio nélkül fogjuk kiadni.“

Nem is szabad tehát most már az Egylet bibliájának tekinteni a kiadandó bibliafordítást, s ez előnyére válandik a kiadásnak, bár tudják a gyülekezetek, hogy csak a czég változott. „A közönségre nézve az mindegy“ mondja találólag a Jelentés. S alkalmasint igaza van, kivált ha könyv illetmény gyanánt tukmáltatik az egylet tagjai nyakára. — A kényszertől szorított egylet a lemondás által helyesb utra tért; azon Egylet, mely a bibliát pusztá emberi műnek tartja, nem adhat megnyugtató, tisztelet sugárzó biztosítékot a híveknek, azoknak t. i. kik Isten igéjének, emberi ész eredetnél felsőbb eredetre visszavittnek tartják a szentírás üdvre vonatkozó tartalmát.

A biblia kiadástól elüttetvén az Egylet, új vállalatba kezdett „a magyar prot. egyháztörténelem megírásához“. Mily képe lesz e vállalatnak pár év mulva, ki tudná előre megmondani? Egy pár szakértő nyilatkozatát hallók, kik már a kiindulást nem találják jónak; előbb a forrásokat kellene kikutatni, összegyűjteni, kiadni, mint teszi 25 év óta a különleges czéllal alakult „francia protestáns történelmi társulat“; előbb tán oly betürendes sorozatba igtatott ismerettár félét kellett volna szerkeszteni, mint tön két Haag testvér által említett Társulat midőn 7 kötetben adatta ki „A protestans Franciaország“ című szép és nagy művet. — Egyébiránt bármi fogyatékos hézagos eredményre jut is az új vállalat, mégis szolgálatot teend s mi sikert kívánunk azon esetben is, ha a szellem és irány, mi a történet írásra kiszemelt egyént eddig áthatja, nem is lesz talán kielégítő. Az a Szent István társulat által íratott magyar történelem is magán hordja a társulat szellemét, így járhat az Egylet által íratott is.

Itt volna az idő: alakítani magyar prot. történelmi társulatot, s ennek kezdeményére hivatnék fel oly egyén, ki a buvárlat terén már veterán, szaktekintély, olyanul ismeri el a tudományos világ s a magy. Akadémia. Ez eszmét én is szivemből pártolom. E mezőn a két prot. egyház minden kerülete, árnyalata, együtt találkozhatnék. Lenne ez nem párt vállalat, hanem új eredetű, s mindenkit megnyerő. Azt hiszem a Szabó Károlyok, Haanok, Liskayak stb. is szívesen csatlakoznak ily új társulat alakításhoz, s bizzuk a megalakult szakértőkre az eljárás működésének, sorrendének stb. megállapítását, valamint azon időnek is megállapítását, mikor foghatni tulajdonkép a

történelem rendszeres megírásához, melyhez egy ember élet kell, meglehet, — sőt méltó is rá egy emberélet nemes áldozata.

Multunk iránti jogos és helyes kegyelet azonban egy percze is félre ne vigyen bennünket. A legragyogóbb tollal s alaposan megírt protestáns történelem bírása sem elég egymagában jövőnket megmenteni, sőt ha az élet alapfeltételeit nem biztosítjuk, multunkról szóló emlék-loborunk sirkerti ék leend, mint Egyiptom ős gulái.

Az az „egyetlen református kör“ (s itt Debreczenre van főleg czélzás) a Jelentés szerint másfél század óta „visszavonás fészke“; ha csak ugyan visszavonás fészke, az azért van, mert oly dolgok jönnek felszínre, melyek miatt az önfentartás a visszavonulást parancsolja. Három száz év előtt Teczel korában visszakellett vonulni a római irányzattól a vittenbergi s genfi körnek, hogy megmentse a régit, az apostoli egyházat; 3 száz év előtt elborítással fenyegette a két prot. egyházat nálunk a Socin-Blandrata unitarizmus, visszakellett vonulni előle a hit szikla várába, s meglett mentve Mélius korában a magyar reformatio evangyéliomi jellege s eddigi jövője. Most a prot. Egylet oly elvek propagandája lett, melyek a mi meggyőződésünk és belátásunk szerint fenyegetik a hitfolytonosságot s egyházi létet: indokolt hát a visszavonulás onnan. De ez nem elég részünkre; őszintén kimondjuk, hogy egészséges alapokon új tettek mezejére kell lépni, míg ez nem történik, a visszavonuló fél kötelme főbb része teljesítetlen marad. Ez még nagy hiány részünkön, beismerjük; munkálnunk is kell itt is lassanként az új betöltését. Mi magunk sem örvendünk a látszólagos kétféle szakadásnak, de el kell fogadnunk mint szükséges következményt. Miért utánozták pesti feleink Németországot éppen a nálunk nem szükséges prot. egylet alkotásával s tették magokévá annak kihívó, hittámadó irányát s ültették be p. o. a Langizmust stb. Miért oly oly chaotikus azaz sokat markoló czélú társulás? Ma már minden nagy célra különözvetkezés kell, mint ezt a kül tapasztalat fényesen igazolja. Az Egylet humanisticus irányu egyik czélja külön feladat, s így mint most van a szervezet, nem épülhet ki kívánt terjedelemben. Ugy látszik csak is könyvkiadó vállalatá kezd leszállani az Egylet. Ám legyen-e akkor nem az eddigi czim illeti meg. Akkor is körül kell írni az elvet, mely irányt adand a kiadandó művek megválasztására, s ha p. o. Baur és Lang-féle könyveket akar kiadni, azok csatlakozandanak hozzá, kik gyönyörködnek a negatív szellemű termékekben. Akkor alakulni fog pozitív irányzatnak hódoló kiadó vállalat. Itt az is szem elé tartandó: mellyik szükségesebb nekünk? Megbirjuk-e mindkettőt.

Az Egylet közgyűlése előtt F e j e s I s t v á n ur predikált. A regényíró politikusokat sokan nem szokták szeretni s kérdésbe teszik, hogy a Kisfaludi társaság által koszoruzott költő lehet-e irányadó theologus? A Tompák, Szász Károlyok érdemből nem akarunk levonni, de a tapasztalat azt igazolja, hogy nekik a lant s nem a biblia a legerősb oldaluk. A beszédhez nem szólhatunk még, csak az e perczig látott kivonatos közleményben feltűnt egy pár észrevételet emelünk ki. Régi hit embereiről látszik szólni, haldoklókról, romokról, sirokról. Mi a régi hitet, ha az a biblán alapul, jobban becsüljük mint az újat, melynek ingó alapja van; az általunk becsült hit több a réginél, örök. Haldoklókról, romokról, sirokról a prot,

egyház kebelében nincs tudomásunk; a mivel világ valóban hatalmas orthodox egyházai távol vannak a romlodozástól. Nálunk is nem a régi hitben, hanem az új hirdetőkből keresendő a szunnyadás egyik oka. Egy Wesley, egy Chalmers, egy Monod a régi hittel tettek csodát s olvaszták fel a dermedést, míg Lang és Schenkel nem foghatják azt tenni. Érdekes az is, hogy szónok az első századokban hithősökről, a 16-ik században nagy szellemekről, a 19-ikben tudósokról szól. Tehát csak tudás és tudomány csinálhatnak ma reformatiót! Tudós lehet nagy, s még sem keresztyén, tehát hitreformator nem lehet, mint nem lehetett Erasmus az. A tudomány nem hiányozhatik a reformatióból, de maga a tudomány egy magában elégtelen arra. A keresztyénség nemcsak tudomány, s a mennyiben tudomány, csakis Jézus Krisztus tudománya lehet és senki másé. — A beszédet „nagy hatásának“ jelzik az elvtársak, — s a költői név nimbusának hatása alatt állók. Még 1875-ik évi 7. szám 112. lapján az „Egyházi Szemle“ dühöng a költő-papok ellen, „kik dalárda-szervezők, poeták, tatár és norvég versfordítók stb.“ Na de ha a poeta saját táborukban jelen meg, akkor nincs baj, akkor azok „igazi papok“ mert az ő „tudományos törekvéseiket“ méltányolják.

Mindig az a vád ellenünk, hogy mi „megakarnánk állani ott, hol 300 év előtt voltunk“. Mi erre ellentét szerint, hasonló általánosságban, azt vethetnők viszont az Egyletesek ellen: soha sem elégesznek meg, úgy tesznek mint a Carlstadtiánusok, anabaptisták, Servétusok stb. — Ünnepelesen nyilvánítjuk: éppen nem akarunk ott megállani hol 300 év előtt voltak minden tekintetben, csak azon néhány főtekinetben, melyek nélkül sem reformatio, sem keresztyénség nincs. s azt vélem ott meg is kell állani, hol Pál apostol s az evangélisták állottak. A keresztyénség mind örökké csak a Krisztus keresztye alatt fog állani, ha azt elhagyja, akkor futhat a világból ki, megállapodási pontja nem leend. Mi a haladás barátai vagyunk, de oly haladásé, minőt az égi testek tüntetnek fel, melyek a sark tengely s centralis nap körül forognak; oly haladás melynek biztos irányzó delejtüje nincs, idővesztegetés csak, s célterni nem fog. A sarkelvek mellől tágitni nem szabad! Még a világtengereknek is medröknek kell lenni, meder nélkül a békés virányokat iszappal boritandanak be. (Vége következik.)

Debreczen, 1876. június 6.

B a l o g h F e r e n c z.

T y r o l Ez évi ápril 23-kán választatott meg az innsbrucki evangelicus egyház lelkészévé E r g e n z i n g e r G y u l a, ki eddig Bécsben vallástanári minőségben működött.

 Lapunk azon pártolóit, kiknek előfizetésök június hó végével lejár, előfizetésök megújítására tisztelettel kéri a

S z e r k e s z t ő.

Balogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó.